Omgangsprotocol: Schoolbrede afspraken

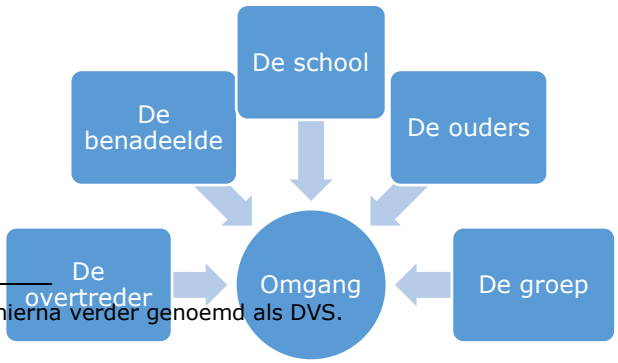
1. Inleiding

De Vreedzame School[1] als schoolprogramma voor sociale competentie en democratisch burgerschap is de maatregel die zorg draagt voor het positief omgaan met elkaar op De Kleine Dichter. DVS zorgt voor een sociaal klimaat binnen de school dat preventief werkt ten aanzien van antisociaal gedrag zoals pesten. Pestgedrag wordt indirect aangepakt door de nadruk op een inclusief groepsklimaat te leggen waarin niemand wordt buitengesloten. De onafhankelijke Commissie Anti-pestprogramma's heeft in opdracht van de staatsecretaris anti-pestprogramma's beoordeeld op hun effectiviteit. DVS werd daarbij uitgeroepen tot een "*veelbelovend preventief programma dat zich richt op sociale vaardigheden*" (Wienke, Anthonijsz, Abrahamse, Daamen & Nieuwboer, 2015). Ondanks de preventieve initiatieven die vanuit DVS worden ingevoerd, weten leerkrachten op De Kleine Dichter dat conflicten en pestgedrag onvermijdelijk zijn in menselijke relaties. Het doel van het omgangsprotocol is dan ook niet het vermijden van pestgedrag. Met het omgangsprotocol willen we de boodschap duidelijk overbrengen dat pesten een sociaal niet-geaccepteerde fenomeen is. Daarnaast willen we een doorgaande lijn neerzetten in de manier waarop het pestgedrag wordt teruggedrongen. Wanneer het pestgedrag, ondanks alle preventieve maatregelen vanuit de DVS blijft bestaan, wordt het omgangsprotocol als interventie ingezet.

Opmerking: Gezien de negatieve connotatie die samenhangt met de term pesten, is er gekozen voor een positieve benadering en spreken wij van een omgangsprotocol. Daarnaast spreken we over "de benadeelde" (in plaats van het slachtoffer) en "de overtreder" (in plaats van de dader). De overtreder overtreedt namelijk de belangrijke afspraak dat niemand op onze school wordt buitengesloten.

2. De vijfsporenaanpak

Onderzoek toont aan dat een omgangsprotocol het meest effectief is wanneer het schoolbreed wordt ingezet (Van Rooijen-Mutsaers, Udo, Wienke & Daamen, 2015). Dit houdt in dat pestgedrag wordt beschouwd als een probleem dat niet op te lossen valt met één enkele interventie op één enkel niveau. Een dergelijke aanpak sluit goed aan op DVS die ook schoolbreed wordt ingezet. Interventies die worden ingezet richten zich daarom op de school, de ouders, de groep en het individu (de overtreder en de benadeelde).

[1] De Vreedzame School wordt hierna verder genoemd als DVS.

Preventief

2.1. Interventies op schoolniveau

- Mediatie: Mediatoren bieden hulp en ondersteuning aan leeftijdsgenoten in het oplossen van conflicten. Hiervoor ondergaan de mediatoren een intensieve training in actieve luistervaardigheden en counseling. Daarnaast houden ze gedurende de pauzes toezicht op het schoolplein. Volgens Van Rooijen-Mutsaers et al (2015) is dit laatste een effectieve maatregel in het terugdringen van pestgedrag.
- Relatie: Schoolbreed wordt er geïnvesteerd in de relatie met leerlingen. Uit een aantal studies blijkt dat het verbeteren van onderlinge relaties tussen leerkrachten en leerlingen een positieve invloed kan hebben op het aantal leerlingen dat gepest wordt (Van Rooijen-Mutsaers et al, 2015).
- Groepsvorming: Aan het begin van een nieuw schooljaar wordt er bijzonder veel aandacht gegeven aan de groepsvorming en het scheppen van een goed leefklimaat waarin alle groepsleden kunnen voldoen aan de basisbehoefte 'erbij horen'. (m.b.v De Vreedzame schoollessen). Pesten krijgt namelijk minder kans als de sfeer in de groep goed is (Luitjes & de Zeeuw-Jans, 2011). In elke groep wordt er een afsprakenkaart opgesteld die door alle groepsleden wordt ondertekend.
- Contact met externen:
  De school houdt contact met externe organisaties zodat we op een lijn zitten t.a.v. De Vreedzame School.
  Hierbij denken we aan: De BSO
  Doenja
  De Blokkendoos
  Het Buurtteam

2.2. Interventies op ouderniveau

- Oudertrainingen: Uit onderzoek blijkt dat initiatieven gericht op ouderbetrokkenheid het meest verbonden zijn met een afname in pesten (Van Rooijen-Mutsaers et al, 2015). De werkgroep DVS wil daarom een bijeenkomst organiseren waarin ouders informatie krijgen over initiatieven rondom pesten op school en advies over wat te doen om het pestgedrag te verminderen.
- Workshop: Tijdens de ouderavond kan er een workshop gegeven worden over DVS.
  Maandelijks wordt in de nieuwsbrief vermeld aan welk blok we werken met een uitleg erbij wat de kinderen in deze periode zullen leren. Op deze manier kunnen de ouders er thuis ook op inspringen.
  Bij zorgen zullen de ouders altijd geïnformeerd worden. We vragen de ouders dit ook andersom te doen mochten de kinderen thuis met problemen komen.

- Eens per drie jaar wordt er een meting gehouden onder de ouders d.m.v. een kwaliteitsvragenlijst.

2.3. Interventies op groepsniveau

Van Stigt (2014) stelt dat pesten een ontsporing van het groepsproces is. Interventies op het groepsniveau richten zich daarom op het stimuleren van een positief groepsklimaat.

- Coöperatieve werkvormen: Deze worden schoolbreed ingezet met als doel een grotere betrokkenheid van kinderen te behalen. Door het pestgedrag op groepsniveau te bespreken, wordt de verantwoordelijkheid voor het pestgedrag bij de groep neergelegd. Het betrekken van de groep bevordert niet alleen de saamhorigheid, maar verhoogt ook het geloof in eigen kunnen.
- Klassikale gesprekken: Tijdens de gesprekken wordt geprobeerd het bewustzijn van leerlingen te verhogen en ideeën te stimuleren om uiteindelijk attitudes en groepsnormen te veranderen. Nieuwe afspraken worden vervolgens ontwikkeld met als doel het pestgedrag terug te dringen.
- Empathie: Het negatieve gevoel van de benadeelde vormt het uitgangspunt van de klassikale gesprekken met als doel empathische reacties los te maken bij alle groepsleden, niet alleen de overtreder(s).
- Hoe volgen/monitoren we dit:
  Zien vragenlijst zowel door leerlingen in groep 5 t/m 8 als de door de leerkrachten zelf.
  Bij de groepen 1/ 2 jaarlijks een sociogram afnemen.

Curatief:

2.4. Interventies op het niveau van het individu: de overtreder

De Kleine Dichter werkt volgens de missie “Leren voor de toekomst” en heeft als doel kinderen voor te bereiden op de maatschappij waarin ze als zelfstandige democratische burgers kunnen functioneren. Die zelfstandigheid dient ook terug te komen in het omgangsprotocol.

- Time-out: Er wordt gewerkt met een time-out waarin de focus ligt op woedebeheersing. Of een time-out nodig is, bepaalt het kind zelf. Het kind hier zelf verantwoordelijk voor te maken, heeft een positief effect op de ontwikkeling van sociale en emotionele vaardigheden.
- Disciplinaire maatregelen: Dit soort maatregelen zijn nodig om de boodschap uit te zenden dat pesten niet acceptabel is. Het gaat hier om het verliezen van privileges en een bespreking tussen de overtreder, de ouder en de leerkracht.
  De ouders van de overtreder worden door de leerkracht ingelicht als de leerkracht merkt dat het pestgedrag stelselmatig plaatsvindt. De directeur wordt ingelicht wanneer eerder genoemde interventies geen effect hebben.
- Wanneer er sprake blijft van zorgen rondom het gedrag van het kind dan is de intern begeleider de schakel tussen school en de externe contacten, samen met de ouders.

2.5. Interventies op het niveau van het individu: de benadeelde

- Klassikale gesprekken: Tijdens de gesprekken wordt geprobeerd het negatieve gevoel van de benadeelde bespreekbaar te maken met als doel empathische reacties los te maken bij alle groepsleden, niet alleen de overtreder(s) en van daaruit afspraken met de hele klas te maken. (zie stappenplan)
- Contact met externen: Wanneer een kind gedrag laat zien van een benadeelde, kunnen in overleg met de ouders, maatschappelijke organisaties worden ingeschakeld om bijvoorbeeld een weerbaarheidstraining te volgen, waarbij het kind leert om op een niet-passieve, maar ook een niet-agressieve manieren te reageren.

Bovengenoemde interventies staan beschreven in het stappenplan hieronder:

3. Het stappenplan

Stap 1	Een gesprek met de benadeelde. Het gesprek is bedoeld om de benadeelde voor te bereiden op een groepsgesprek. De benadeelde krijgt de ruimte om de emoties te uiten en te verwerken. Het is mogelijk dat er meerdere gesprekken nodig zijn. Neem hiervoor uitgebreid de tijd. Op verzoek van de benadeelde kunnen ouders en eventueel klasgenoten aanschuiven bij het gesprek. Zodra het kind zich zeker en veilig genoeg voelt, kan de leerkracht overgaan naar stap 2.
Stap 2	Het probleem rondom het pestgedrag wordt in de vorm van een kringgesprek aan de groep voorgelegd. Er wordt een beroep gedaan op het verantwoordelijkheidsgevoel van alle groepsleden. Iedereen mag aan het gesprek bijdragen. Het doel is om samen tot een oplossing te komen.
Stap 3	De nieuwe afspraken worden vastgelegd (of eerder gemaakte afspraken worden opnieuw vastgelegd). Alle groepsleden beloven de afspraken na te komen door ze te ondertekenen.
Stap 4	Evaluatie. Na een periode wordt gezamenlijk geëvalueerd of de kinderen zich aan de gemaakte afspraken hebben gehouden en hoe het met het welbevinden van de benadeelde gaat. Wanneer het gedrag van de overtreder blijft aanhouden neemt de leerkracht contact op met de Intern Begeleider en zullen zij samen beslissen welke stap er nu genomen zal worden.

Literatuurlijst

Luitjes, M., & de Zeeuw-Jans, I. (2014). *Ontwikkeling in de groep: groepsdynamica bij kinderen en jongeren.* Bussum: Uitgeverij Coutinho.

Stigt, M. van (2014). Alles over pesten. Uitgeverij Boom.

Wienke, D., Anthonijsz, I., Abrahamse, S., Daamen, W. & Nieuwboer A. 2015. Beoordeling anti-pestprogramma's: Rapportage van de commissie voor het Ministerie Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). Nederlands Jeugdinstituut.

Van Rooijen-Mutsaers, K., Udo, N., Wienke, D. en Daamen, W. 2015. *Wat werkt tegen pesten?* Het Nederlands Jeugd Instituut.